HOE ALLES INMEKAAR PAS IN AFRIKAANS

1. KLANKLEER:

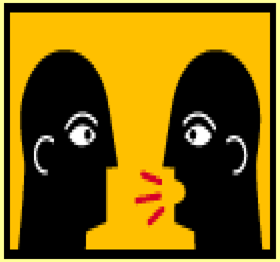

1.1 VOKALE / KLINKERS

a, aa, e, ee, i, ie, o, oo, u, uu

1.2 KONSONANTE / MEDE-KLINKERS

b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, z

1.3 TWEEKLANKE / DIFTONGE

aai, ai; ooi, oi; eeu, eu, ei, y; oei, ui; oe; ou

TOETS JOUSELF

1. LETTERGREPE:

ONMIDDELLIK	**ON-MID-DEL-LIK**
SEISOENE	**SEI-SOE-NE**
ONDERWYSER	**ON-DER-WY-SER**
ONBENULLIGHEDE	**ON-BE-NUL-LIG-HE-DE**

2. KORT/LANG KLINKERS:

BOME	**LANG**
KATTE	**KORT**
KAMERS	**LANG**

3. TWEEKLANKE:

DADELIK; YSWATER; LAWAAI;	**YSWATER; LAWAAI;**
ONGEVEER; MOEILIK; BYNA;	**MOEILIK; BYNA;**
BEHEER; NATUURLIK; EINA;	**EINA;**
ONDERWYSERS; KONNOTASIE	**ONDERWYSERS;**

2. SPELLING

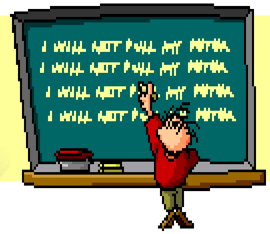

- LEESTEKENS

: ; ? ! , . ( ) “ ” …

—

Leestekens help jou om sinne of paragrawe korrek te LEES.

- SKRYFTEKENS

ë ê Suid-Afrika
ma’s é è

Skryftekens help jou om woorde korrek te SKRYF en om dit korrek uit te spreek.

Hy sê: “Ek is vandag moeg, maar net-nou sal ek beter voel!”

Al die ma’s kom van Suid-Afrika, nè? Ek is baie beïndruk met die breë brûe.

TOETS JOUSELF

SPELLING:

spieel; ver; Suidwes Afrika; komkomer; hoerskool; maarder; beesig; reen; yland; interresant; waneer; meisie; skole; geeet

spieël; Suidwes-Afrika; komkommer; hoërskool; maerder; besig; reën; eiland; interessant; wanneer; geëet

PUNKTUASIE:

ek het vir my ma gesê ek kan nie meer leer nie ek is nou moeg en ek wil gaan rus kan ek iets te ete kry asseblief

Ek het vir my ma gesê: ''Ek kan nie meer leer nie; ek is nou moeg en ek wil gaan rus. Kan ek iets te ete kry, asseblief?"

3. HOOFLETTERS

- Elke nuwe sin begin met 'n hoofletter
- As jou sin met 'n 'n begin, dan kry die volgende woord die hoofletter:

  'n Klein hondjie lê en slaap.

Kyk na die volgende:

Me. Van Zyl	Mnr. A. van der Merwe
Me. J. van Zyl	Mnr. Van der Merwe
Me. Janet van Zyl	Mnr. André van der Merwe

4. AFKORTINGS

asb.	asseblief
m.a.w.	met ander woorde
dr.	dokter
Me.	Mejuffrou/mevrou
Mej.	Mejuffrou
Mev.	Mevrou
Mejj.	Mejuffroue
Mnr.	Meneer
t.s.v.	ten spyte van
SAUK	Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie
VIGS	Verworwe immuniteitsgebreksindroom
d.m.v.	deur middel van
bg.	bogenoemde
Pres.	President
o.a.	onder andere

TOETS JOUSELF:

1. Watter woorde is verkeerd gespel?
gelukkig; ouma's; spieel; diete; onmoontlikke; reent; reën; pa's

2. Kan jy die tweeklanke in die woorde uitken?
lui; waens; loop; roei; muis; bewyse; bleek; deur; boeiende; oor

3. Skryf die sin oor met die korrekte leestekens en skryftekens:
sy het vir piet gese ek het 'n leer nodig vir al my notas kan jy asseblief een vir my bring
my broer het gister by die leer aangesluit

4. Waarvoor staan die volgende afkortings?
i.p.v.; m.a.w.; t.s.v.; n.a.v.; bg.; drr.; me.; juf.; VIGS

oumas; spieël; diëte; onmoontlike

lui; roei; muis; bewyse; deur; boeiende

Sy het vir Piet gesê: "Ek het `n lêer nodig vir al my notas. Kan jy asseblief een vir my bring?"

My broer het gister by die leër aange-sluit.

In plaas van; met ander woorde; ten spyte van; na aanleiding van; bogenoemde; dokters; mejuffrou of mevrou; juffrou; verworwe immuniteits-gebreksindroom

5. WOORDSOORTE:

5.1 Selfstandige naamwoord	Noun
5.2 Byvoeglike naamwoord	Adjective
5.3 Werkwoord	Verb
5.4 Voornaamwoord	Pronoun
5.5 Bywoord	Adverb
5.6 Voegwoord	Conjunction
5.7 Lidwoord	Article
5.8 Voorsetsel	Preposition
5.9 Uitroepe	Exclamation
5.10 Telwoorde	Numeral

5.1 SELFSTANDIGE NAAMWOORDE

5.1.1 SOORTNAME:	tafel; stoel; pen; vis;
5.1.2 EIENAME:	Piet; Aaron; Beulah; Ben
5.1.3 VERSAMELNAME:	koor; skool (visse); orkes
5.1.4 ABSTRAKTE S.NW.:	liefde; haat; jaloesie
5.1.5 MASSANAME:	melk; goud; see; sand
5.1.6 MAATNAME:	koppie (sout); sak (suiker)

FUNKSIES VAN S.NWe:

1. MEERVOUDE
2. VERKLEININGSVORME
3. TEENOORGESTELDE GESLAG

DIE REËL VIR DIE AFKAPPINGSTEKEN BY DIE MEERVOUD EN VERKLEININGSVORM

- Alle s.nwe wat EINDIG op I, O, U en ‘n BE-KLEMTOONDE A, kry ‘n afkappingsteken in die meervoud en verkleiningsvorm:

- bikini’s / bikini’tjie; ski’s / ski’tjie
- foto’s / foto’tjie; dodo’s / dodo’tjie
- balju’s / balju’tjie; skadu’s / skadu’tjie
- pa’s / pa’tjie; hoera’s / hoera’tjie

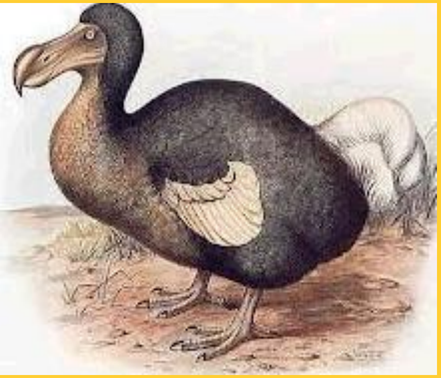

MAAR: <u>ou</u>mas; <u>ou</u>pas; ba<u>na</u>nas; <u>ba</u>bas

omdat hierdie woorde nie op ’n BEKLEMTOONDE -a eindig nie!

DIE REËL VIR DIE AFKAPPINGSTEKEN BY DIE MEERVOUD EN VERKLEININGSVORM (vervolg)

ASOOK: Alle EIENAME wat eindig op ‘n E; S en Z wat nie in die enkelvoud UITGESPREEK word nie: hulle kry ook ‘n afkappingsteken in die meervoud en verkleiningsvorm.

- Terreblanche: Terreblanche’e/ Terreblanche’ie
- Cilliers: Cilliers’s / Cilliers’tjie
- Du Preez: Du Preez’s / Du Preez’tjie

MAAR: Rouxs / Rouxtjie en du Toit / du Toits

omdat hierdie woorde op ’n -x en ’n -t eindig wat ook nie uitgespreek word nie, maar die reël verwys net na -e -s en -z

TOETS JOUSEFF

1 MEERVOUD:

brug; skool; ouma; ui; wa; banana; boom; brief; dag; jaar; pot; potlood; ruit; kop

brûe; skole; oumas; uie; waens; bananas; bome; briewe; dae; jare; potte; potlode; ruite; koppe

2 VERKLEININGSVORM:

oupa; motor; wa; brief; spel; kombers; wiel; boom; ring; koning; kop; ui; bikini; ma

oupatjie; motortjie; waentjie; briefie; speletjie; kombersie; wieletjie; boompie; ringetjie; koninkie; koppie; uitjie; bikini'tjie; ma'tjie

3 GESLAG:

ram; mannetjie; man; bul; meisie; swaer; bruid; Jood; skrywer; bakker; tikster

ooi; wyfie; vrou; koei; seun; skoonsuster; bruidegom; Jodin; skryfster; bakster; tikker

5.2 BYVOEGLIKE NAAMWOORDE

Ons kry twee soorte byvoeglike naamwoorde:

- Die attributiewe byvoeglike naamwoord, wat VOOR die s.nw staan wat dit beskryf, bv.: die <u>rooi</u> motor
- Die predikatiewe byvoeglike naamwoord, wat NÁ die s.nw staan wat dit beskryf, bv.: die motor is <u>rooi</u>

DIE FUNKSIES VAN BYVOEGLIKE NAAMWOORDE:

1. INTENSIEWE VORME
2. TRAPPE VAN VERGELYKING
3. VERBUIGING VAN DIE B.NW
4. (DEELWOORDE)

DIE VERSKIL TUSSEN TRAPPE VAN VERGELYKING EN VERBUIGING

<u>TRAPPE VAN VERGELYKING</u>:

STELLENDE TRAP: mooi

VERGROTENDE TRAP: mooi<u>er</u>

OORTREFFENDE TRAP: mooiste

OF

belese

meer belese

mees belese

Gewoonlik net vir meer-letter-grepige woorde wat op –e eindig

Jy moet iets met mekaar vergelyk in trappe van vergelyking!

<u>VERBUIGING</u>:

Die dam is droog (pred.)

Daar is die droë dam (attr.)

Die les is vroeg!

Dis ’n vroeë les.

Ek is vandag moeg.

Dit is ’n moeë vrou.

Hier word NIKS met mekaar vergelyk nie!

TOETS JOUSELF

1 GEE DIE MEERVOUD VAN: ouma; bees; skool; kind; banana; pad; stad; moeilikheid; gat; wa; tyd; buurman	oumas; beeste; skole; kinders; bananas; paaie; stede; moeilikhede; gate; waens; tye; bure
2 GEE DIE TEENOORGESTELDE GESLAG: Jood; leeumannetjie; digter; swaer; bul	Jodin; leeuwyfie; digteres; skoonsuster; koei
3 GEE DIE KORREKTE VORM: goed (planne); koud (water); sag (matras); vroeg (oggend); droog (vrugte); moeg (mense); lief (suster); dof (ligte); doof (meisie); dood (diere)	goeie; koue; sagte; vroeë; droë; moeë; liewe; dowwe; dowe; dooie
4 GEE DIE OORTREFFENDE TRAP: wys; vas; vies; los; tevrede; swak; goed	wysste; vasste; viesste; losste; mees tevrede; swakste; beste
5 GEE DIE VERGROTENDE TRAP: goed; oop; swak; kwaai; kwaad; moeg	beter; oper; swakker; kwaaier; kwater; moeër
6 GEE DIE INTENSIEWE VORM: koel; naak; lig; klein; oop; swaar; kwaad	komkommerkoel; poedelnaak; veerlig; piepklein; wawyd oop; loodswaar; smoorkwaad

TOETS JOUSELF

1 DIE TEENWOORDIGE DEELWOORD:

loop; werk; sit; lees; praat; lek; verbaas; braai; verveel; bloei; oplet

2 DIE VERLEDE DEELWOORD (SWAK):

breek; skink; skrik; lees; verbaas; braai; sny; trou; inlê; kraak; verwoes

3 DIE VERLEDE DEELWOORD (STERK):

breek; doen; suip; voorskryf; vries; opwen; uitsterf; onverskrik

4 WATTER GELUIDE MAAK DIE DIERE?

ape
bere
katte
honde
leeus
skape
renosters

lopende; werkende; sittende; lesende; pratende; lekkende; verbasende; braaiende; vervelende; bloeiende; oplettende

gebreekte; geskinkte; verskrikte; geleesde; verbaaste; gebraaide; gesnyde; getroude; ingelegde; gekraakte; verwoeste

gebr**o**ke; ged**a**ne; bes**o**pe; voorgeskr**e**we; bevr**o**re; opgew**o**nde; uitgest**o**rwe; onverskr**o**kke

babbel
brom
miaau
blaf
brul
blêr
snork

5.3 WERKWOORDE

5.3.1 SELFSTANDIGE WWe.

TEENWOORDIGE	VERLEDE	TOEKOMENDE TYD
lag	het gelag	sal lag
is	was	sal wees
het	het gehad	sal hê
word	het geword	sal word
onthou	het onthou	sal onthou
beteken	het beteken	sal beteken
skyn	het geskyn	sal skyn
lê en slaap	het gelê en slaap	sal lê en slaap
was en stryk	het gewas en gestryk	sal was en stryk
sien staan	het sien staan	sal sien staan

WERKWOORDE WAT BEGIN MET BE- GE- HER- ER- ONT- EN VER-, KRY GEEN **GE-** IN DIE VERLEDE TYD NIE!

WERKWOORDE (VERVOLG)

5.3.1.1 SKEIBARE WWe

WW.	TEENW. TYD	VERLEDE TYD	TOEK. TYD
oortrek	Ek trek oor	Ek het oorgetrek	Ek sal oortrek
optel	Ek tel op	Ek het opgetel	Ek sal optel
gelukwens	Ek wens geluk	Ek het gelukgewens	Ek sal gelukwens
aandra	Ek dra aan	Ek het aangedra	Ek sal aandra

5.3.1.2 ONSKEIBARE WWe

omhels	Ek omhels hom	Ek het hom omhels	Ek sal hom omhels
onderrig	Ek onderrig jou	Ek het jou onderrig	Ek sal jou onderrig
aanvaar	Ek aanvaar dit	Ek het dit aanvaar	Ek sal dit aanvaar
misluk	Ek misluk	Ek het misluk	Ek sal misluk

Nes wwe wat begin met be-; ge-; her-; er-; ont- en ver-, kry ON-SKEIBARE WWe OOK NIE 'N **GE-** in die verlede tyd nie!

Onskeibare werkwoorde (vervolg)

Daar is ’n paar uitsonderings: die volgende werkwoorde (ook onskeibare werkwoorde) kry WEL ’n **GE-** in die verlede tyd:

waarborg: Hulle het hulle werk gewaarborg

rangskik: Sy het die blomme gerangskik

glimlag: Sy het mooi geglimlag

baljaar: Ons het in die see gebaljaar

raadpleeg: Hulle het my altyd geraadpleeg

SOMMIGE WERKWOORDE KAN AS **SKEIBARE EN ONSKEIBARE** WERKWOORDE GEBRUIK WORD, MAAR DAN ALTYD MET ’N VERSKIL IN BETEKENIS:

Ek het sy aanbod aanvaar (onskeibaar)

Die boot het oor die see aangevaar (skeibaar)

5.3.2 HULPWERKWOORDE

5.3.2.1 HULPWERKWOORD VAN TYD (HET en SAL)

Waarom is daar 3 tye in Afrikaans, maar net 2 hulpwerkwoorde van tyd?

Omdat die TEENWOORDIGE TYD nie `n hulpwerkwoord gebruik nie:

Ek	**lees**	**`n**	**boek**	**by**	**die**	**huis.**	
Vnw.	**Ww.**	**Lidw.**	**Soortnaam**	**Voors.**	**Lidw.**	**Soortnaam**	
Ek	**het**	**`n**	**boek**	**by**	**die**	**huis**	**gelees.**
Vnw.	**Hulpww.**	**Lidw.**	**Soortnaam**	**Voors.**	**Lidw.**	**Soortnaam**	**Ww.**
Ek	**sal**	**`n**	**boek**	**by**	**die**	**huis**	**lees.**
Vnw.	**Hulpww.**	**Lidw.**	**Soortnaam**	**Voors.**	**Lidw.**	**Soortnaam**	**Ww.**

HULPWERKWOORDE (vervolg)

5.3.2.2 HULPWERKWOORDE VAN VORM (IS en WORD)

Ons gebruik hierdie hulpwerkwoorde in die LYDENDE VORM:

Die boek	word	deur die seun	gelees.	
O	*	deur S	*	
Die boek	is	deur die seun	gelees.	
O	*	deur S	*	
Die boek	sal	deur die seun	gelees	word.
O	is alreeds	deur S	*	*

`n hulpww. van <u>tyd</u>

HULPWERKWOORDE (vervolg)

5.3.2.3 HULPWERKWOORDE VAN MANIER/WYSE:

KAN (KON); WIL (WOU); MOET (MOES); MAG; SAL (SOU) – dit is nie dieselfde as die hulpww. van tyd nie!

Ek kan die werk doen.

Ek kon die werk doen./Ek kon die werk gedoen het.

Ek sal die werk kan doen.

LYDENDE VORM:

Die werk kan deur my gedoen word. Geen is nie!

Die werk kon deur my gedoen word.

Die werk sal deur my gedoen kan word.

5.3.3 KOPPELWERKWOORDE

- is; lyk; skyn; blyk; heet; word; <u>voor</u>kom; voel; bly
- Hulle is die ENIGSTE werkwoorde in die sin.
- Hulle het iets nodig waaraan hulle GEKOPPEL kan word:

Hy is siek. (”siek” is ’n predikatiewe b.nw.)

Hy is. *This sentence does not exist (out of context)*

Ma voel hartseer. (”hartseer” is ’n pred. b.nw.)

Ma voel. *This sentence does not exist (out of context)*

IS = am; LYK, SKYN, BLYK = look; HEET = named; WORD = to become; VOORKOM = seems to be; VOEL = to feel; BLY = to remain

Die woord wat volg op ’n koppelwerkwoord is ’n BYVOEGLIKE NAAMWOORD en <u>NIE</u> ’N WERKWOORD NIE.

FUNKSIES VAN WERKWOORDE:

TYE:

1. Teenwoordige tyd = present tense = lag
2. Verlede tyd = past tense = het gelag
3. Toekomende tyd = future tense = sal lag

Jy gebruik hierdie drie tye in die BEDRYWENDE (S*TOMP*I) en in die LYDENDE (O*T deurSMP*I) VORM.

Die bedrywende (active voice) vorm gebruik ons die meeste, want dit is minder formeel.

S = subject (the thing that does the verb)

* = first verb (aux verb for past and future tense)

T = time

O = object (the thing that the verb is done to)

M = manner

P = place

* = rest of the verb in past and future tense

I = infinitive

YE wat partykeer pla

BEDRYWENDE VORM: ACTIVE VOICE

Teenwoordige tyd:	is	word	het
Verlede tyd:	was	het geword	het gehad
Toekomende tyd:	sal wees	sal word	sal hê

NORMAALWEG:

lees	eet	begin	probeer	optel	aanvaar
het gelees	het geëet	het begin	het geprobeer	het opgetel	het aanvaar
sal lees	sal eet	sal begin	sal probeer	sal optel	sal aanvaar

lees: selfstandige werkwoord: grootste groep werkwoorde lyk so

eet: selfstandige werkwoord – kyk na spelling van ”geëet”

begin: selfstandige werkwoord – maar begin met BE-

probeer: vroeër kon jy NIE ’n ge- vooraan wwe met ’n –eer skryf nie: het nou verander

optel: skeibare selfstandige naamwoord

aanvaar: onskeibare selfstandige naamwoord

Alle werkwoorde wat begin met be- ge- her- er- ont- en ver- kry GEEN ge- nie; ook nie onskeibare werkwoorde nie.

TOETS JOUSELF

1. Skryf in die verlede tyd:

Ek het ’n nuwe fiets.

Ek is ’n baie stoute leerder.

Ek tel die papiere op.

Ek aanvaar jou voorstel. (accept)

Ek wil die kos eet.

Ek wil die kos eet. (maar ek het nie)

Ek word deur die onderwyser gestraf.

Ek ontmoet elke dag nuwe mense.

Jy moet jou skoene aantrek. (maar jy het nie)

Jy moet jou skoene aantrek.

Ek het nie genoeg geld nie.

Ek voel baie siek.

Ek word ’n ryk sakeman.

Ons gesels tog so lekker.

Ons verkoop ons ou strandhuis.

Ek het ’n nuwe fiets gehad.

Ek was ’n baie stoute leerder.

Ek het die papiere opgetel.

Ek het jou voorstel aanvaar.

Ek wou die kos eet.

Ek wou die kos geëet het.

Ek is deur die onderwyser gestraf.

Ek het elke dag nuwe mense ontmoet.

Jy moes jou skoene aangetrek het.

Jy moes jou skoene aantrek.

Ek het nie genoeg geld gehad nie.

Ek het baie siek gevoel.

Ek het ’n ryk sakeman geword.

Ons het tog so lekker gesels.

Ons het ons ou strandhuis verkoop.

TOETS JOUSELF (vervolg)

2. Skryf in die toekomende tyd:

Ek is baie siek.
Ek het 'n nuwe boek gekoop.
Die boek is deur die klas gelees.
Ek word 'n onderwyser.
Ek beplan die sporttoer.
Ek word gou kwaad.
Ek het die papiere opgetel.
Jy moet jou skoene aantrek.
Ek moet die werk doen.
Ek doen die werk dadelik.
Die olifant drink die water.
Ek het die werk verstaan.
Ek ontmoet baie nuwe mense.
Ek is geïnteresseerd in die werk.
Jy moet die deur toemaak!
Ek het nie tyd om die werk te doen nie.

Ek sal baie siek wees.
Ek sal 'n nuwe boek koop.
Die boek sal deur die klas gelees word.
Ek sal 'n onderwyser word.
Ek sal die sporttoer beplan.
Ek sal gou kwaad word.
Ek sal die papiere optel.
Jy sal jou skoene moet aantrek.
Ek sal die werk moet doen.
Ek sal die werk dadelik doen.
Die olifant sal die water drink.
Ek sal die werk verstaan.
Ek sal baie nuwe mense ontmoet.
Ek sal baie in die werk geïnteresseerd wees.
Jy sal die deur moet toemaak!
Ek sal nie die tyd hê om die werk te doen nie.

TOETS JOUSELF (vervolg)

3. Skryf in die teenwoordige tyd:

Ek sal baie hard werk.
Ek was baie siek.
Ek het 'n nuwe fiets gehad.
Ek het 'n onderwyser geword.
Die boek sal gelees word.
Ek het die papiere opgetel.
Ek sal nooit siek word nie.
Ek sal die vakansie beplan.
Die werk is deur die kinders gedoen.
Ek het nie die werk gedoen nie.
Ek het baie geld gehad.
Ek het sy voorstelle aanvaar.
Ek sal hom nooit verstaan nie!

Ek werk baie hard.
Ek is baie siek.
Ek het 'n nuwe fiets.
Ek word 'n onderwyser.
Die boek word gelees.
Ek tel die papiere op.
Ek word nooit siek nie.
Ek beplan die vakansie.
Die werk word deur die kinders gedoen.
Ek doen nie die werk nie.
Ek het baie geld.
Ek aanvaar sy voorstelle.
Ek verstaan hom nooit nie!

DIE LYDENDE VORM: PASSIVE VOICE

S*TOMP*I in die bedrywende vorm (active voice), word nou:

O*TdeurSMP*I in die lydende vorm (passive voice)

Ons kan NIE net die O en die S omruil nie, want dan sê ons iets soos:

Die leeu eet my > Ek eet die leeu X

Ons moet dus die ONDERWERP en die VOORWERP omruil EN die werkwoorde verander na die volgende:

LYDENDE VORM:

Teenwoordige tyd: WORD GELEES

Verlede tyd: IS GELEES

Toekomende tyd: SAL GELEES WORD

Die leeu eet my > Ek word deur die leeu geëet.

Die kinders skop die bal > Die bal word deur die kinders geskop.

ONTHOU: Alle werkwoorde wat begin met be-; ge-; her-; er-; ont-; en ver- kry geen ge- nie! Ook nie ONSKEIBARE werkwoorde nie.

BEDRYWENDE EN LYDENDE VORMS

TYE:

TEENW.	SING	WORD GESING
VERL.	HET GESING	IS GESING
TOEK.	SAL SING	SAL GESING WORD

Die kinders sing die liedjie > Die liedjie word deur die kinders gesing.
Die kinders het die liedjie gesing > Die liedjie is deur die kinders gesing.
Die kinders sal die liedjie sing > Die liedjie sal deur die kinders gesing word.

Die onderwyser <u>ont</u>moet die ouers > Die ouers word deur die onderwyser <u>ont</u>moet.
Die onderwyser het die ouers <u>ont</u>moet > Die ouers is deur die onderwyser <u>ont</u>moet.
Die onderwyser sal die ouers <u>ont</u>moet > Die ouers sal deur die onderwyser <u>ont</u>moet word.

VOORBEELDE UIT DIE MATRIEKVRAESTELLE

1. Julle moet kinders met ’n lekkerny bederf.
2. Babsie het die aandete verbrand.
3. Hulle vee die strate van bo tot onder.
4. Die leiers van die gemeenskap het hierdie aksie ondersteun.
5. Selfbeeldprobleme veroorsaak alkoholmisbruik.
6. Navorsing het die redes vir alkoholmisbruik uitgewys.
7. Ou mense glo fabels.
8. ’n Fisioterapeut gee ’n goeie oefenprogram.

- Kinders moet met ’n lekkerny bederf word.
- Die aandete is deur Babsie verbrand.
- Die strate word van bo tot onder deur hulle gevee.
- Hierdie aksie is deur die leiers van die gemeenskap ondersteun.
- Alkoholmisbruik word deur self-beeldprobleme veroorsaak.
- Die redes vir alkoholmisbruik is deur navorsing uitgewys.
- Fabels word deur ou mense geglo.
- ’n Goeie oefenprogram word deur ’n fisioterapeut gegee.

5.4 VOORNAAMWOORDE

5.4.1 PERSOONLIKE VNW.: ek, hy, sy, jy, julle, ons, hulle, dit, u

5.4.2 BESITLIKE VNW.: my, sy, haar, jou, julle; julle s'n; hulle; hulle s'n; u s'n; Pa se

Kyk na die verskil tussen SY as 'n persoonlike vnw.: Sy gaan dorp toe (female)

SY as 'n besitlike vnw.: Dit is sy boek (male)

5.4.3 VRAENDE VNW.: Wanneer; waar; waarin; waarmee; waarom; wie; met wie?

5.4.4 BETREKLIKE VNW.: Vir mense gebruik ons die volgende:

op = op wie met = met wie in = in wie deur = deur wie vir = vir wie

whose = wie se that = wat *NOOIT "WIE" OP SY EIE NIE*

Vir dooie dinge en diere gebruik ons die volgende:

op = waarop met = waarmee in = waarin deur = waardeur vir = waarvoor

whose = waarvan that = wat

VOORBEELDE:

Die stoel is gebreek. Ek sit op die stoel . Die stoel waarop ek sit, is gebreek.

Die man is my oom. Die man staan daar. Die man wat daar staan, is my oom.

Die motor staan hier. Die motor se wiele is pap. Die motor waarvan die wiele pap is, staan hier.

VUL DIE ONTBREKENDE VNWe IN:

1. Ek het my boek. Die boek is ....
2. Is dit ...., Meneer?
3. Die boom ..... ons sit, is groot.
4. Die ma, ... dogter siek is, is hier.
5. Die dokter ..... daar staan, is siek.
6. Die lamp .... die voetstuk stukkend is, is by Janet.
7. Dis nie joune nie, dis my oom .....
8. Die skip het met .... kaptein gesink.
9. Die hotel ..... ek bly, is duur.
10. Die persoon ..... ek vertrou, is weg.
11. Die tonnel .... motors ry, is nuut.
12. Die siekte .... hy ly, is ernstig.
13. Jy ken die man .... ek praat.
14. Ek het die pille .... ek nie kan leef nie.
15. Die fiets .... die band pap is, is hier.

1. myne
2. u s'n
3. waaronder
4. wie se
5. wat
6. waarvan
7. s'n
8. sy
9. waarin
10. op wie
11. waardeur
12. waaraan
13. van wie
14. waarsonder
15. waarvan

5.5 BYWOORDE

5.5.1 BYWOORDE VAN TYD: pas, nou, netnou, môre, eergister, nou-nou, binnekort

5.5.2 BYWOORDE VAN PLEK: onder, bo, binne-in, buite, binne, langsaan, oorkant

5.5.3 BYWOORDE VAN MANIER: vinnig, stadig, lui, goed, sleg, deeglik, lag-lag, mooi

BYWOORDE vertel jou meer van WERKWOORDE – dit vertel jou wanneer iets gebeur het, waar iets gebeur het, hoe iets gebeur het.

Kyk of jy die verskil kan sien tussen die predikatiewe b.nw. en die bywoorde van tyd, plek of manier:

1. Ek voel **siek**.
2. Ek het **gister** die werk gedoen.
3. Ek is **stout**.
4. Ek sing **pragtig**.
5. Ek loop **vinnig**.
6. Ek bly **daar**.
7. Ek bly **ongesond.**
8. Ek sal jou **binnekort** sien.
9. Dit lyk **lelik**.
10. Ek bly **langsaan** die poskantoor.

5.6 VOEGWOORDE

Voegwoorde word gebruik om twee of meer sinne bymekaar te voeg. Ons het drie groepe voegwoorde:

GROEP 1: As jy hierdie voegwoorde gebruik het, is die woordorde ná die voegwoord dieselfde as met S*TOMP*I; m.a.w. daar is GEEN verandering in die woordorde nie.

VOORBEELD: Ek bly by die huis. Ek is siek. (want) Ek bly by die huis want ek is siek.

GROEP 2: Nadat jy die voegwoorde gebruik het, verander die woordorde ná die voeg-woord so: *STOMP*I; m.a.w. die S en die * ruil plekke om.

VOORBEELD: Ek is siek. Ek bly by die huis. (dus) Ek is siek; dus bly ek by die huis.

* S

GROEP 3: Nadat jy die voegwoorde gebruik het, verander die woordorde ná die voeg-woord so: STOMP**I; m.a.w. die eerste ww. skuif na die einde van die sin, na waar die tweede ww. is.

VOORBEELD: Ek bly tuis. Ek het nie geld gebring nie. (omdat) Ek bly tuis, omdat ek nie geld gebring het nie.

* *

Ek betaal die rekening. Ek sal geld saambring. (aangesien) Ek betaal die rekening aangesien ek geld sal saambring.

* *

TOETS JOUSELF

1. Ek wil rus. Ek is baie moeg. (aangesien)
2. Ek is moeg. Ek wil rus. (daarom)
3. Ek is moeg. Ek wil rus. (dus)
4. Ek wil rus. Ek is moeg. (want)
5. (Omdat) Ek is moeg. Ek wil rus.
6. Ek het nie geld nie. Ek bly tuis. (derhalwe)
7. Sy is siek. Ek is baie moeg. (en)
8. (Hoe) Ek eet baie. (Hoe) Ek tel baie gewig op.
9. Jy kan aan sport deelneem. Jy is gestrem. (al)
10. My onderwyser raas met my. My ouers raas met my. (sowel as)
11. Julle het truie aangetrek. Dit was yskoud. (dus)
12. Julle kan uitgaan. Julle werk is gedoen. (mits)
13. Julle kan uitgaan. Julle werk is nie gedoen nie. (tensy)

1. Ek wil rus, aangesien ek baie moeg is.
2. Ek is moeg; daarom wil ek rus.
3. Ek is moeg; dus wil ek rus.
4. Ek wil rus want ek is moeg.
5. Omdat ek moeg is, wil ek rus.
6. Ek het nie geld nie; derhalwe bly ek tuis.
7. Sy is siek en ek is baie moeg.
8. Hoe meer ek eet, hoe meer gewig tel ek op.
9. Jy kan aan sport deelneem; al is jy gestrem.
10. My onderwyser, sowel as my ouers, raas met my.
11. Dit was yskoud; dus het julle truie aange-trek.
12. Julle kan uitgaan, mits julle werk gedoen is.
13. Julle kan uitgaan, tensy julle werk nie ge-doen is nie.

5.7 LIDWOORDE

Daar is eintlik net twee lidwoorde waarmee ons gereeld werk: ”die” (die bepaalde lidw.) en ”’n” (die onbepaalde lidw.)

’n Derde groep is verouderde vorme van die lidwoorde uit Nederlands, bv.:

ter wêreld

te voet

ten spyte van

der; den; des; is nog ’n paar voorbeelde

Kyk na die verskil in betekenis:

Op die skool/Op skool wees

Hy soek vrou/Hy soek die vrou

Op kantoor/Op die kantoor

Die volgende is belangrik: ’n Paar gevalle waar die lidwoord MOET gebruik word – anders as in Engels:

Die meeste mense ....

In **die** medisyne studeer ....

Die pryse is te hoog ....

Die kinders is by die skool ....

In **die** lente/somer/winter/herfs ....

In **die** toekoms ....

Ons is maar bang vir **die** dood ....

Sy is lief vir **die** lewe ....

Hy glo sy ma is in **die** hemel ....

Sy is in **die** moeilikheid ....

Ontmoet my agter **die** skool ....

5.8 VOORSETSELS

LEER DIE VOLGENDE:

1. Ek neem deel **aan** sport.
2. Ek stel nie belang **in** sport nie.
3. Ons gaan môre **met** vakansie.
4. Die bord hang **teen** die muur.
5. Ek wil **na** skool gaan swem.
6. Ontmoet my **agter** die skool.
7. Ek is kwaad **vir** jou.
8. Doen aansoek **om** 'n pos.
9. Ons reis **per** motor, bus, trein.
10. Ek luister **na** jou.
11. Klop **aan** die deur.
12. **Teen** die tyd weet jy mos!
13. Ek is verlief **op** Ruan.
14. Ek is verloof **aan** Johan.
15. Ek is getroud **met** Andy.
16. Ek is geskei **van** Alan.
17. Ten spyte **van** sy hulp, het ek gefaal.
18. **Teen** sesuur moet ons klaar wees.
19. Ek is **in** die wolke **oor** die geld.
20. Ek sien uit **na** die partytjie.
21. Ek is verbaas **oor** die baie boeke.
22. Ek is nog **op** skool.
23. Die man staan **op** die skool.
24. Skaam jy jou nie **vir** jouself nie?
25. Sy woon **op** 'n klein dorpie.
26. Hy woon **in** 'n groot stad.
27. Jy lag **oor** 'n grap.
28. Jy verlang **na** jou maat.
29. Ek rook al **van** jongs af.
30. Ek vra **uit** nuuskierigheid.
31. Jy aard **na** jou pa.
32. Julle moet betyds **om** hulp roep.
33. Die skool begin **om** agtuur.

5.9 UITROEPE

1. Eina!	pain	Eina! My voet is seer.
2. Hoera!	excited	Hoera! Dis vakansie.
3. Ag nee!	disappointed	Ag nee, die pop is heeltemal gebreek!
4. Wie, ek?	surprised	Wie, ek? Ek was nie daar nie.
5. O, Aarde!	upset	O, Aarde, wat gaan ons doen?
6. Sies tog!	sympathetic	Sies tog, die katjie is klein.
7. Nooit!	surprised	Nooit! Jy jok vir my!
8. Asseblief!	polite	Asseblief! Antwoord die foon.
9. Dankie!	appreciative	Dankie, bring die boek hier.
10. Ja!	confirming	Ja! Ek wil graag saam met jou koffie drink.
11. Nee!	denying	Nee! Ek het jou nie gehoor nie.
12. Ai!	depressed	Ai! Dis jammer ons moet bly.
13. Gmmf!	disbelief	Gmmf! Ek glo dit nie.
14. Ekskuus!	sorry	Ekskuus! Ek sal nie weer nie.
15. So ja!	satisfied	So ja! Nou is ons werk klaar.

TOETS JOUSELF

1. Vnwe.

Vul die ontbrekende voornaamwoorde in:

1.1 Ek kan nie .... die pille lewe nie.
1.2 Die boek is my ma ....
1.3 Sy het vir ....'n boek gekoop waarvan .... hou.
1.4 Pa, het .... R500 om vir my te leen, asseblief?
1.5 Die motor, ... die wiel pap is, staan om die draai.
1.6 .... boeke is dit?
1.7 Die vrou, ... dogter siek is, is hier.
1.8 .... het die skool vir die eerste keer oopgemaak?
1.9 .... het die blomme gebring?
1.10 Die man .... ek vertrou, wag vir my tuis.
1.11 Die vrou .... daar staan, is my tannie.
1.12 Die meisie .... ek staan, is baie mooi.
1.13 .... doen jy nou eers jou huiswerk?
1.14 Die fiets ..... stukkend is, kan reggemaak word.
1.15 Die boek is ...., David!

1.1 sonder
1.2 s'n
1.3 haar; sy
1.4 u
1.5 waarvan
1.6 Wie se
1.7 wie se
1.8 Wanneer
1.9 Wie
1.10 op wie
1.11 wat
1.12 langs wie
1.13 Waarom
1.14 wat
1.15 joune

TOETS JOUSELF (2)

2. BYWOORDE:

Vul die korrekte bywoorde van tyd, plek en manier in:

2.1 Ek sal jou .... sien. (pas; gister; onlangs; binnekort)

2.2 Ons speel .... die huis. (in; binne; agter; om)

2.3 Hy speel die harp .... (goed; eergister; binnekort)

GEE EEN WOORD VIR:

2.4 in die nagte

2.5 elke week

2.6 hierdie dag

2.7 twee dae gelede

2.8 op die regte tyd

2.9 al die tyd

2.10 op geen tyd nie

2.11 hierdie dae

2.12 op dieselfde tyd

2.13 in min woorde

2.14 dit is verseker

2.15 nie ver hiervandaan nie

DEESDAE NABY TERSELFDERTYD ALTYD WEEKLIKS VANDAG NOOIT KORTLIKS DEFINITIEF EERGISTER BETYDS SNAGS

2.1 binnekort

2.2 binne

2.3 goed

2.4 snags

2.5 weekliks

2.6 vandag

2.7 eergister

2.8 betyds

2.9 altyd

2.10 nooit

2.11 deesdae

2.12 terselfdertyd

2.13 kortliks

2.14 definitief

2.15 naby

TOETS JOUSELF (3)

3. LIDWOORDE:

3.1 Verduidelik die verskil tussen:

3.1.1 op skool /op die skool

3.1.2 op kantoor / op die kantoor

3.1.3 ek soek vrou / ek soek die vrou

3.2 Watter taalfout is daar in:

3.2.1 Meeste mense weet nie .....

3.2.2 Pryse is deesdae te hoog.

3.2.3 Sy is moeg van lewe.

3.2.4 Hy is bang vir dood.

3.2.5 Die kinders is by skool.

3.2.6 In herfs reën dit al minder.

4. VOORSETSELS:

Vul die ontbrekende voorsetsels in:

4.1 Ek luister graag ... musiek.

4.2 Ek wil ... skool gaan sokker speel.

4.3 Ontmoet my ... skool .... die gebou.

4.4 Ek sien jou ... 'n rukkie.

4.5 ... die tyd moet jy die werk ken.

4.6 Sy is verlief ... hom.

4.7 Hy is verloof ... haar.

4.8 Sy is getroud ... hom.

4.9 Hulle is geskei ... mekaar.

4.10 Ons is nou ... vakansie.

4.11 Ek wil inteken ... die tydskrif.

4.12 Ek is ... die wolke!

4.13 Ons hoop maar ... beter dae.

4.14 Sy is kwaad ... haar pa.

4.15 Sy glo ..... spoke.

4.16 Hy glo ..... God.

4.17 Dag ... dag werk ons hard.

4.18 Ek sien uit .... die partytjie.

4.19 Ek is skaam ... jou.

4.20 Sy rook al ... jongs af.

5.10 TELWOORDE

5.10.1 HOOFTELWOORDE:

BEPAALDE HOOFTELWOORDE: een, twaalf, veertien, veertig, honderd en een, …

ONBEPAALDE HOOFTELWOORDE: min, baie, veel, vele, talle, klomp, …

5.10.2 RANGTELWOORDE:

BEPAALDE RANGTELWOORDE: eerste, vierde, twintigste, drie en dertigste, …

ONBEPAALDE RANGTELWOORDE: laaste, middelste, minste, hoeveelste, …

AFSTAND, MASSA en MATE = enkelvoud, bv.: 50 kilometer, twintig ton, tien meter

UUR en JAAR = enkelvoud, bv.: tien jaar, twee uur, …

AS DIT SONDER ’N TELWOORD IS, GEBRUIK JY DIE MEERVOUD!

Ons sukkel al <u>jare</u>; dit het <u>ure</u> geneem, die rok is <u>sentimeters</u> te kort!

AS JY DIE URE EN JARE WIL BEKLEMTOON, GEBRUIK JY DIE MEERVOUD:

Hy was vir 20 jare in die tronk! Ons het vier ure gewag vir die ambulans.

OPPAS: vier; veertien; vier en veertig; vyf; twaalf; vyftig; honderd en veertig; ag/agt; tagtig

TOETS JOUSELF

1. TELWOORDE:

SKRYF DIE VOLGENDE TELWOORDE VOLUIT:

1. 4
2. 14
3. 40
4. 44
5. 50
6. 12
7. 11
8. 100
9. 114
10. 55
11. 500
12. 555
13. 24
14. 80

vier
veertien
veertig

vier en veertig
vyftig
twaalf
elf
'n honderd

'n honderd en veertien
vyf en vyftig
vyfhonderd
vyfhonderd vyf en vyftig

vier en twintig
tagtig

2. KIES DIE KORREKTE ANTWOORD:

1. Ek wag al (uur; ure) vir jou!
2. Ek is 58 (jare; jaar) oud.
3. Hy sit al vir 8 (jaar; jare) in die tronk.
4. Dit het (uur; ure) geneem.
5. Ek woon al 'n paar (jaar; jare) hier.
6. Ek bly 'n paar (maand; maande) hier.
7. Die trein kom (twee ure; twee uur; twee-uur).
8. Dis al (ses uur; sesuur; ses-uur).
9. Ons het nog baie (sentimeter; senti-meters) materiaal nodig.
10. Jy het my drie (uur; ure) laat wag!
11. Die vrag weeg twintig (tonne; ton).
12. Die dorpie is 50 (kilometer; kilometers) ver.
13. Jy sal nog so drie (duim; duime) groei.

TOETS JOUSELF: WOORDSOORTE

Gee die woordsoort van ELKE WOORD:

Die
man
met
die
lang
hare
het
’n
bal
in
die
park
geskop.

bepaalde lidwoord
soortnaam; gewone s.nw.
voorsetsel
bepaalde lidwoord
attributiewe b.nw.
soortnaam
hulpwerkwoord van tyd
onbepaalde lidwoord
soortnaam
voorsetsel
bepaalde lidwoord
soortnaam
hoofwerkwoord; selfstandige werkwoord

TOETS JOUSELF: S*TOMP*I

Verdeel die volgende sin in S*TOMP*I:

Die man met die lang hare het twee dae gelede ’n bal vinnig agter die huis in die park ge-skop om te wys dat hy sokker kan speel.

Die fietsryer met die geel trui het ’n paar weke gelede ’n vreeslike ongeluk op die bergpad veroorsaak om eerste te kom.

Die klein meisietjie sal môre die katjie na die veearts neem om seker te maak dit is gesond.

S = Die man met die lang hare
* = het
T = twee dae gelede
O = ’n bal
M = vinnig
P = agter die huis in die park
* = geskop
I = om te wys dat hy sokker kan speel.

S = Die fietsryer met die geel trui
* = het
T = ’n paar weke gelede
0 = ’n vreeslike ongeluk
P = op die bergpad
* = veroorsaak
I = om eerste te kom.

S = Die klein meisietjie
* = sal
T = môre
O = die katjie
P = na die veearts
* = neem
I = om seker te maak dit is gesond.

6. WOORDVORMING

1. SAMESTELLINGS:

Ons vorm nuwe woorde in Afrikaans deur twee of meer woorde wat reeds bestaan, bymekaar te voeg:

1.1 Partykeer is daar GEEN "gom" nie:

jas + sak = jassak (TWEE s'e)

klas + kamer = klaskamer

tafel + doek = tafeldoek.

lap + pop = lappop (TWEE p's)

1.2 Onthou dat die voegsels wat tussenin kom, is NIE meervoude nie – dis slegs die "gom" wat die twee woorde (of meer) bymekaarhou:

dier + tuin = dieretuin

lewe + geskiedenis = lewensgeskiedenis

skip + kaptein = skeepskaptein

volk + lied = volkslied

kind + speletjies = kinderspeletjies

eet + tyd = etenstyd

kop + ent = koppenent

voet + ent = voetenent

2. AFLEIDINGS:

Deur voorvoegsels, agtervoegsels (of albei) en klankwisseling (die verandering van die stamklinker) vorm ons ook nuwe woorde:

VOORVOEGSELS: BE-, GE-, HER-, ER-, ONT- en VER-, bv.:

GAAN: begaan, vergaan, ontgaan, gegaan

KEN: beken, geken, herken, erken, ontken en verken, ...

AGTERVOEGSELS: -LIK, -ING, -LOOS, -HEID, -BAAR, -AARD, -TE, -EER, bv.:

moontlik; verbasing; kinderloos, moeilikheid; onuithoubaar; dronkaard; diepte, inspekteer, ...

KLINKERWISSELING/METAMORFEME:

sing = sang; skiet = skoot; drink = drank; sny = snit; help = hulp; sluit = slt; ruik = reuk; ry = rit, ...

'n KOMBINASIE:

onaanvaarbaar; dronkenskap; magteloosheid; verwydering; onbeholpenheid .....

TOETS JOUSELF: WOORDVORMING

1. SAMESTELLINGS:

1.1 elektrisiteit + rekening
1.2 lewe + versekering
1.3 kind + siektes
1.4 hemel + hoog
1.5 kos + skaarste
1.6 mou + gat
1.7 speld + kussing
1.8 held + daad
1.9 skip + vaart
1.10 wêreld + goed
1.11 kind + klere
1.12 pak + kamer
1.12 venster + ruit
1.13 onderwyser + kamer
1.14 vriendskap + band
1.15 lewe + lank

2. AFLEIDINGS:

2.1 (melodie) stem
2.2 (seks) verhouding
2.3 ’n (lui)
2.4 ’n lang (vlieg) per vliegtuig
2.5 die snaakse (ruik)
2.6 ’n (skiet) afvuur
2.7 (finansie) probleme
2.8 skree om (help)
2.9 ’n (misluk)
2.10 Die (Kaap) is gelukkige mense.
2.11 Die (Suid-Afrika) speel goeie rugby.
2.12 ’n (aggressie) houding
2.13 Ons moet die werk (maklik).
2.14 Ons moet die werk (beter).
2.15 (tradisie) musiek
2.16 Ek het hom nie (ken) nie – hy’s oud!

FLEKSIEMORFEME

Ons kry fleksiemorfeme in die volgende gevalle:

- meervoude: leerders; vroue; kamers
- verkleining: meisietjie; briefie;
- verlede tyd: geloop – NIE gesels nie
- trappe van vergelyking: losste; erger
- verbuiging van b.nwe: goeie

Onthou om hulle nie te verwar met die voorvoegsels, agtervoegsels en metamorfeme waarvan jy geleer het nie.

Gee die korrekte vorm van die volgende woorde:

1. **Die (Amerika) is onbeskof.**
2. **Dit is ’n ou (Skotland) gebed.**
3. **Ek (trou) hom nie met my geld nie.**
4. **Ek hou van al One Direction se (lied).**
5. **Die (Suid-Afrika) volkslied is mooi.**
6. **Dis ’n (rewolusie) idee.**
7. **Hy is te (sentiment).**
8. **Die katjie is baie (speel).**
9. **Wat is die (lank) van die romp?**
10. **Wat is die (breed) van die dam?**
11. **Wat is die (hoog) van die gebou?**
12. **Ek het geen (geld) probleme nie.**
13. **Die (bedrieg) is skuldig bevind.**
14. **(Bedrieg) is ’n kriminele oortreding.**
15. **Hy is baie lief vir ’n paar (drink).**
16. **Al die (stoel) is stukkend.**
17. **Ek het werk toe (loop).**
18. **Die klein (mandjie) is oulik.**
19. **Sy is ’n (besonder) vrou.**
20. **Die heerser is die (wreed) van almal.**

Watter van bg. is FLEKSIEMORFEME?

7. BETEKENISLEER

7.1 SINONIEME: woorde wat min of meer dieselfde beteken: chaos = wanorde

7.2 ANTONIEME: woorde met die teenoorgestelde betekenis: hoop > wanhoop

7.3 PARONIEME: dieselfde stam, ander betekenis: tydelik + tydig

7.4 HOMONIEME: dieselfde woord, ander betekenis: leer: kous, opklim, studeer

7.5 HOMOFONE: dieselfde klank, ander betekenis: fonds + vonds

POLISEMIE is die verskillende gebruike van EEN woord, bv. LEER: Dit kan die volgende beteken:

- **Leer jou werk – as 'n werkwoord**
- **Daar's 'n leer in my kous – as 'n s.nw.**
- **Die kerk se leer – as 'n s.nw., maar met 'n ander betekenis**
- **Ek klim op 'n leer – as 'n s.nw., maar met nog 'n ander betekenis**
- **Die baadjie is van leer gemaak – ook 'n s.nw., maar nog 'n ander betekenis**
- **Daar is ook idiomatiese uitdrukkings met die woord "leer" daarin:**

  Al doende leer mens; Die nood leer bid; Die tyd sal leer .....

8. SINSLEER

8.1 DIREKTE - EN INDIREKTE REDE:

Jy verander outomaties tye wanneer jy direkte woorde oorvertel in indirekte rede - Me. Van Zyl het gesê dat ons môre 'n toets gaan skryf.

In toetse of eksamens MAG JY NIE TYE VERANDER NIE – as die sin in die verlede tyd is, hou jy dit in die verlede tyd. As dit in die teenwoordige tyd is, hou jy dit in die teenwoordige tyd en as dit in die toekomende tyd is, hou dit in die toekomende tyd.

8.1.1 STELSINNE = statements

Sy sê: "Dit reën nou." > Sy sê dat dit nou reën.

8.1.2 VRAAGSINNE = questions

Sy vra: "Reën dit nou?" > Sy vra of dit nou reën.

8.1.3 BEVELSINNE = orders

Ma beveel: "Benji, maak jou kamer skoon!" > Ma beveel dat Benji sy kamer moet skoonmaak (OF Ma beveel Benji om sy kamer skoon te maak).

LET WEL: JY HET ELKE KEER VAN 'N GROEP 3 VOEGWOORD GEBRUIK GEMAAK! DIT BETEKEN DAT DIE WERKWOORD ELKE KEER NA DIE EINDE VAN DIE SIN VERSKUIF HET.

DIREKTE – EN INDIREKTE REDE (VERVOLG)

WAT IS BELANGRIK IN DIE DIREKTE REDE?

- Die gebruik van die : wat julle nie in Engels het nie.
- Die aanhalingstekens aan die begin van die woorde.
- Die gebruik van v.nwe en byw. van tyd wat moet verander in die indirekte rede.
- Die gebruik van uitroeptekens of vraagtekens soos nodig.
- Die afsluit van aanhalingstekens aan die einde.

WAT IS BELANGRIK IN DIE INDIREKTE REDE?

- Die punktuasie val nou weg: geen : nie.
- Ons gebruik altyd 'n Groep 3 voegwoord (dat; of).
- Dus verskuif die werkwoord altyd na die einde van die sin.
- Daar is nie meer aanhalingstekens nie.

VOORBEELD:

Hy vra: "Is jy vandag baie moeg, Josh?"

Hy vra of Josh daardie dag baie moeg is.

DIREKTE – EN INDIREKTE REDE (VERVOLG)

WOORDE WAT VERANDER:

VOORNAAMWOORDE:

ek, jy	-	hy of sy
ons, julle	-	hulle
myne, joune	-	syne of hare
ons s’n, julle s’n	-	hulle s’n

BYWOORDE VAN TYD/PLEK:

vandag, vanjaar	-	daardie dag, daardie jaar
volgende jaar, volgende dag	-	die jaar daarna, die dag daarna
môre	-	die volgende dag
oormôre	-	twee dae later, oor twee dae
gister	-	die dag tevore, die vorige dag
eergister	-	twee dae tevore, twee dae gelede
verlede jaar, verlede week	-	die vorige jaar, die vorige week
nou	-	toe
hier, hierheen, hiernatoe	-	daar, daarheen, daarnatoe
kom	-	gaan

TOETS JOUSEFL

1. Alan vra: ”Hoe laat verwag ons jou vandag?”
2. Chrisna roep uit: ”Dit gaan môre reën.”
3. Ma het gesê: ”Ek voel nou moeg en wil gaan slaap.”
4. Die seun vra: ”Moet al die beeste vanaand in die kraal kom?”
5. Pa antwoord: ”Ons moet vandag seker maak dat sy gesond is.”
6. Die onderwyser beveel: ”Maak die venster toe, Jason!”
7. Hy vra: ”Joshua, het jy verlede week die geld inbetaal?”
8. Sy wil weet: ”Wat was die vraag?”

1. Alan vra hoe laat hulle hom/haar daardie dag verwag.
2. Chrisna roep uit dat dit die volgende dag gaan reën.
3. Ma het gesê dat sy toe moeg voel en wil gaan slaap.
4. Die seun vra of al die beeste daardie aand in die kraal moet kom.
5. Pa antwoord dat hulle daardie dag moet seker maak dat sy gesond is.
6. Die onderwyser beveel Jason om die venster toe te maak.
7. Hy vra vir Joshua of hy die vorige week die geld inbetaal het.
8. Sy wil weet wat die vraag was.

UITROEPE IN DIE INDIREKTE REDE

Jy kan nie uitroepe net so oorskryf in die indirekte rede nie –

Jy gaan tog nie oorvertel aan iemand anders dat Me. Van Zyl gesê het Eina! dat haar voet seer is nie.

So jy moet die EMOSIE van die uitroep oordra – is die spreker kwaad, hartseer, verlig, ontsteld, opgewonde, ...

VOORBEELDE:

Eina! My voet is seer. > Sy sê met 'n uitroep van pyn dat haar voet seer is.

Hoera! Dis vakansie! > Sy skree opgewonde dat dit vakansie is. OF

Sy skree met 'n uitroep van opgewondenheid dat ....

Ag nee! Jy het gedruip! > Sy sê teleurgesteld dat sy/hy gedruip het. OF

Sy sê met 'n uitroep van teleurstelling dat ....

Ag nee, man! Jy's stout! > Sy skree gefrustreerd dat hy/sy stout is.

Sy skree met 'n uitroep van frustrasie dat .....

Sies tog! Hy's so oulik! > Sy roep simpatiek uit dat hy so oulik is. OF

met 'n uitroep van simpatie

TOETS JOUSELF

1. Sy sê: ”Wie, ek? Ek het nie die koppie gebreek nie!”
2. Ma vra: ”O, Aarde, wie het die pen weggegooi?”
3. Hy skree: ”Hoera! Ons het vandag gewen!”
4. ”Ai tog!” sê Pa, ”julle wil altyd net geld hê!”
5. Josh sê: ”Sjoe! Die koek lyk darem lekker!”
6. Pete vra: ”Kan u asseblief vir my sê hoe laat dit is?”
7. Gabi sê: ”Nee, ek het nie die geld ontvang nie.”
8. Shannon vertel: ”So ja, nou kan ons almal lekker rus!”

1. Sy sê onskuldig dat sy nie die koppie gebreek het nie.
2. Ma vra met ’n uitroep van teleur-stelling wie die pen weggegooi het.
3. Hy skree opgewonde dat hulle daar-die dag gewen het.
4. Pa sê ontsteld dat hulle altyd net geld wil hê.
5. Josh sê beïndruk dat die koek darem lekker lyk.
6. Pete vra beleefd of hy/sy vir hom kan sê hoe laat dit is.
7. Gabi sê ontkennend dat sy nie die geld ontvang het nie.
8. Shannon vertel tevrede dat hulle toe almal lekker kan rus.

SINSLEER (VERVOLG)

8.2 ONTKENNENDE VORM

S * N T O M P * I N

Ons gebruik TWEE nie's om die negatief (die ontkennende vorm) aan te dui:

- Ek het nie my werk gedoen nie.
- Ek het nie gister my werk in die klas gedoen nie.
- Ek sal nie môre my werk vinnig in die klas doen om die onderwyser te help nie.

Ons gebruik wel net EEN nie as daar NET 'N ONDERWERP/WERKWOORD/miskien nog 'n v.nw is:

- Ek slaap nie.
- Hulle werk nie.
- Ek ken hom nie.

Sit die nie in verskillende plekke in die volgende sin en sien watter verskil dit sal maak:

Ek het gister die vis gevang en dit toe weer in die water verloor.

ONTKENNENDE VORM (VERVOLG)

WOORDE WAT VERANDER:	
iemand	niemand ... nie
êrens	nêrens ... nie
al êrens	nog nêrens ... nie
alreeds/reeds/al	nog nie ... nie
alles	niks ... nie/ nie alles .... nie
al ooit	nog nooit ... nie
iets	niks .... nie
nog	nie meer .... nie
altyd	nooit ... nie/nie altyd ... nie
al iets	nog niks ... nie
al baie	nog nie baie ... nie
moontlik	nie moontlik .... nie/onmoontlik
of ... of	nog ... nog
steeds	nie meer ... nie
albei	nie albei ... nie
heeltemal	glad nie ... nie/nie heeltemal ... nie
sowel .... as	nog ... nog

TOETS JOUSEL F

1. Die man wat daar loop, is my neef.
2. Kan jy al Afrikaans praat?
3. Ek het al my werk gedoen.
4. Het jy reeds van haar gehoor?
5. Vra vir iemand of jy kan bel.
6. Het iemand al van hom gehoor?
7. Ek is steeds siek.
8. Almal was daar.
9. Het jy al ooit perd gery?
10. Het jy al perd gery?
11. Hy het moontlik genoeg geld.
12. Of ek of jy moet die werk doen.
13. Sowel die leerder as ek is kwaad.
14. My pen lê iewers.
15. Ek besit iets van jou.
16. Asseblief, sit die boek neer!

1. Die man wat daar loop, is nie my neef nie.
2. Kan jy nog nie Afrikaans praat nie?
3. Ek het nog nie my werk gedoen nie.
4. Het jy nog nie van haar gehoor nie?
5. Moenie vir iemand vra of jy kan bel nie.
6. Het niemand nog van hom gehoor nie?
7. Ek is nie meer siek nie.
8. Niemand was daar nie.
9. Het jy nog nooit perd gery nie?
10. Het jy nog nie perd gery nie?
11. Hy het onmoontlik genoeg geld.
12. Nog ek nog jy moet die werk doen.
13. Nog die leerder nog ek is kwaad.
14. My pen lê nêrens nie.
15. Ek besit niks van jou nie.
16. MOET ASSEBLIEF NIE die boek neersit nie!

BEDRYWENDE EN LYDENDE VORMS

TYE:

TEENW.	SING	WORD GESING
VERL.	HET GESING	IS GESING
TOEK.	SAL SING	SAL GESING WORD

Die kinders sing die liedjie > Die liedjie word deur die kinders gesing.
Die kinders het die liedjie gesing > Die liedjie is deur die kinders gesing.
Die kinders sal die liedjie sing > Die liedjie sal deur die kinders gesing word.

Die onderwyser ontmoet die ouers > Die ouers word deur die onderwyser ontmoet.
Die onderwyser het die ouers ontmoet > Die ouers is deur die onderwyser ontmoet.
Die onderwyser sal die ouers ontmoet > Die ouers sal deur die onderwyser ontmoet word.

BETER KOMMUNIKASIE:

1. GROETE (introductions)

hello	hallo
goodbye	tot siens
pleased to meet you	aangename kennis OF bly te kenne
good morning	goeiemôre
good afternoon	goeiemiddag
good evening	goeienaand
good night	goeienag
how are you? how are things?	hoe gaan dit met jou? hoe gaan dit?
go well	mooi loop
good luck (with the exams)	voorspoed met die eksamens
health/cheers	gesondheid
it is going well, thank you	dit gaan goed, dankie
they are all well, thanks	hulle is almal gesond, dankie
well, thanks, and with you?	goed dankie, en met jou?
have you met?	ken julle mekaar?
may I introduce you to	laat ek .... aan jou voorstel

BETER KOMMUNIKASIE (VERVOLG)

2. VERSKONINGS (apologies)

pardon?	ekskuus?
excuse me, please	verskoon my, asseblief
will you forgive me?	sal jy my vergewe?
forgive me, please	vergewe my, asseblief
I am sorry	Ek is jammer
excuse me	ekskuus tog
it is a pity	dis jammer
it is not my fault	dis nie my skuld nie
it will never happen again	dit sal nooit weer gebeur nie

3. BEDANKINGS (to thank)

don’t mention it	nie te danke nie
I appreciate it	Ek waardeer dit
it is a pleasure	dis ’n plesier
thank you	dankie
thank you very much	baie dankie
thank you for your trouble	dankie vir jou moeite

BETER KOMMUNIKASIE (VERVOLG)

4. UITNODIGING: (invitations)

do you feel like	is jy lus vir ....?
what do you say we	hoe lyk dit met .....?
won't you come in?	wil jy nie inkom nie?
won't you sit down?	wil jy nie sit nie?
I want to invite you to	Ek wil jou uitnooi na ....
Don't you want to join us?	Wil jy nie saam met ons kom nie?

5. GELUKWENSINGE: (congratulations)

everything of the best	alles van die beste
congratulations on your ...	veels geluk met jou ....
happy birthday	veels geluk met jou verjaardag
good luck with the exams	sterkte met die eksamen
I'll keep my fingers crossed	Ek sal duim vashou vir ....
lots of luck with	baie geluk/sterkte met ....
success with	voorspoed met ....
well done	knap gedaan/mooi so .....

BETER KOMMUNIKASIE (VERVOLG)

6. VERTROOSTING: (to comfort)

don't worry	toemaar/moenie bekommerd wees nie
it won't hurt	dit sal nie seermaak nie
it is not that bad	dit is nie so erg nie
it is not the end of the world	dis nie die einde van die wêreld nie
everything will be fine	alles sal regkom

7. WEIERING: (to deny)

never!	nooit!
it wasn't me	dit was nie my skuld nie
that'll be the day	dit sal die dag wees!
that is not true	dit is nie waar nie
you are lying	jy jok
I won't	Ek sal nie
I didn't	Ek het nie
I shouldn't	Ek behoort nie

BETER KOMMUNIKASIE (VERVOLG)

8. SIMPATIE: (sympathy)

I am really sorry ....
I am so sorry to hear about ....
shame!
that is a pity
that is terrible
what a tragedy/disaster

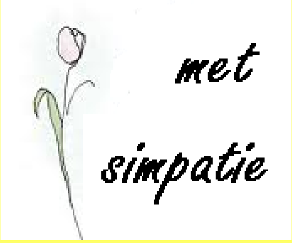

9. RIGTINGS: (directions)

walk or drive
cross the bridge
around the circle
as far as the station
go down/up the stairs
around the corner
leave from the airport
next to the post office
on the left/right
turn left/right
careful of the traffic
drive safely

Ek is regtig jammer
Ek is so spyt om te hoor van ...
sies tog!
dis jammer
dit is vreeslik/aaklig
wat 'n tragedie/ramp

loop of ry
oor die brug
om die sirkel
tot by die stasie
by die trappe af/op
om die hoek
vertrek van die lughawe af
langsaan die poskantoor
aan die linkerkant/regterkant
draai links/regs
wees versigtig vir die verkeer
ry veilig

BETER KOMMUNIKASIE (VERVOLG)

10. ALGEMENE VRAE: (general questions)

are you married/engaged?	is jy getroud/verloof?
are you very busy?	is jy baie besig?
may I help you?	kan ek jou/u help?
can you please tell me	kan jy my asseblief vertel ....
do you have children?	het jy kinders?
do you speak Afrikaans?	praat jy Afrikaans?
how come?	hoe so?
how is your family?	hoe gaan dit met jou familie/gesin?
how long have you lived here?	hoe lank woon jy al hier?
how much does it cost?	hoeveel kos dit?
may I go with you?	mag ek saam met jou gaan?
may I sit here?	mag ek hier sit?
may I see you for a moment?	mag ek jou vir 'n oomblik spreek?
please repeat that	herhaal dit, asseblief
what is the date?	wat is die datum?
what do you study?	wat studeer jy?

BETER KOMMUNIKASIE (VERVOLG)

ALGEMENE VRAE (VERVOLG)

what do you mean?	wat bedoel jy?
what is the time?	hoe laat is dit?
what is wrong?	wat is verkeerd?
what is your name?	wat is jou naam?
what is your surname?	wat is jou van?
how old are you?	hoe oud is jy?
what tir	iddagete/aandete?
what is	
may I le	rlaat?
where d	ansie hou?
where d	?
will you	ys?
why are	
will you	sseblief?

TOETS JOUSELF

1. My ma het my vanoggend **woke up**.	wakkergemaak
2. Ek het **overslept.**	verslaap
3. Ek gaan vir ’n **interview.**	onderhoud
4. Almal het **turned up**.	opgedaag
5. Sy **wears** pragtige skoene.	dra
6. Put on jou skoene.	Trek aan
7. My ouers is **overseas.**	oorsee
8. Alan **decides** om harder te werk.	besluit
9. Jy **make** my lag.	laat
10. Waar **want** jy die huis koop?	wil
11. Ek **will** dit in Kaapstad koop.	sal
12. Ek is kwaad **with** jou.	vir
13. Ek weet **actually** nie wat dit is nie.	eintlik
14. Finally is ons klaar met die eksamen.	Uiteindelik
15. Ek hou van **boiled** eiers.	gekookte

TOETS JOUSELF (VERVOLG)

1. Ek verkies fried eiers.
2. Ek hou weer van scrambled eiers.
3. Ek wil nie 'n onderwyser be nie.
4. Ek get nou kwaad vir jou.
5. Ek was gebore in 1955.
6. Baie dankie vir al jou help.
7. Ek is oor 'n week home.
8. Sy staan every now and then op.
9. Ons gaan nou to the beach.
10. Ek voel baie at home hier.
11. Jy moet my brief answer.
12. Ek don't know of ek die werk ken nie.
13. Ek het my boek by die huis left.
14. Die man het broad skouers.
15. Daar is ses periods per dag.

gebakte
roereiers
word
raak
is
hulp
tuis
kort-kort
strand toe
tuis
beantwoord
weet nie
vergeet
breë
lesse

TOETS JOUSELF (VERVOLG)

1. Most mense hou daarvan.	Die meeste mense
2. Die vraestel is nie hard nie.	moeilik
3. Dié boek is better than die ander.	beter as
4. Dis nou die laaste time!	keer
5. Daar goes die klok.	lui
6. Ek het 'n groot choice.	keuse
7. Ek het 'n appointment met hom.	afspraak
8. Ek is bored.	verveeld
9. Die boek is boring.	vervelig
10. Wat mean die woord?	beteken
11. Ek hou van weak tee.	flou
12. Ek believe alles wat sy sê.	glo
13. Ek promise om dit weer te doen.	belowe
14. Jare ago het ek op 'n plaas gewoon.	gelede
15. Ek enjoyed myself by die Waterkant.	geniet dit